

עין משפט
גר מצוה

בב א ב ג מ"י שם הלכה ט':

בג ד ה מ"י שם הלכה ד' ופ"ט הלכה ה':

מוסף רש"י

פי בור, נקב שנתמך בו התפוח (לעיל ע"ח), טופלות, ומכיר את השער (פסחים 20), סטבת, לא חתפרס (פסחים 88) או: שקורין בלשמי"א (מתנות 19), שלא הביאה שליש, שלא כשלה שלם (מ"ק 8), ולמה סכין אותה, אבל הני קא מחדל דקאמרי טופלין כי (שם), שבמשיך את השער, לפי שהוא צוקר וכן זו כח (מתנות 88), ומערין, מנכס (מגילה יג), ד' מאה זוזי, שמייתפא ונטל מנגלה קי (מ"ק 88), בחד זימנא, דקבר למעבד כרס ציני (מ"ק 88), ובחד צידעא, טינפילי"א בלש"י, שמקפל השער שנקמטת כעין מגרס כדי להעמיד על גגן כסה שניאסא של יפול השער שאלון למטה (נדר יג).

מוסף תוספות

א. לא פירש שיעור הטיט שמגביל תוכריכ השער, וי"ל מוס' הלא"ש.
ב. ולדיה אדם טורח בדמשעם לעיל, מוס' הלא"ש.
ג. כדי לעשות בו פי בור, מוס' הלא"ש.

רב נסים גאון

הא דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אלא אם כן עירב בו חול וכו', הדבר שגורס איסור דבר זה הוא מה שאירע לישראל בבית שני מחמת טיטוס הרשע, ועיקר דיליה הוא בתוספתא סוטה בפולמוס של טיטוס על עשרתו כלות וכו' ושלא יסוד אדם את ביתו בסיד ובביצת הסיד, עירב בו חול וכן תנא הרי זה מותר, ר' יהודה אומר עירב בו חול הרי זה טרכסיר ואסור, עירב בו תבן הרי זה מותר, סליק המוציא יין

רבינו הננאל

אמר רב יהודה אומר רב בנות שהגיעו לפירקן ולא הגיעו, שהגיעו לשנים שהאשה בגורת ולא בגרה ולא גידלה בשר, מה עושין להן, ענינו טופלין אותן בסיד, טפילה זו בלשון ישיעו שבעור וכוונא, טח ומה (העור) בשרה בסיד, ומה צורך לכך, כרי שישתתמו נקבים קטנים, [הנקראין] בסתיה אלמסאס, וגומת שיער שבעור וכוונא, בהן ויכנסו הכל לפנים ולא יצא ריחם קריבה ותבגור ותגיל בשר, ואם תב עשיריים הא טופלין אותן בסתלה. והמלכים יש להם סממנים אחרים, כגון שמן החמור וכוונא בו, (טפית) [סאתח], קורין אותו סטבת, ויש שקורין אותו סטקת, והוא בלשון ארמית שומנא דמורא, ובלשון ישמעאל לבני אליראמן, וריחיו טוב, ולא מן הרמונים הוא אלא כך נקרא, וממנו שרף הוא, והוא הנקרא עוד בלשון ארמית מירא [ריכא], והוא הרגום מן דרור, ומי שטופל את הבת את כל בשרה פעם אחת, כל הבל שלה נכנס לפנים והיא מתחממת ומתה כדוך שהשיג את [בת] הגוי.

פ:

המוציא שיער כדי לגבֵּל בו את הטיט מיט כדי לעשות פי בור.
כן גרס בתוספתא וכן גרס רש"י ולהך גירסא שיער כדי לגבול בו את הטיט^א כשיעור טיט הנעשה מרביעית שופכינ] אבל לספרים דגרסי שיער כדי לגבול בו טיט לעשות פי כור של זורפי זה קשה דאמר לעיל אין אדם טורח לגבול טיט כדי לעשות פי כור ויש לפרש דמיירי בטיט שהוא מגובל כבר^ב ואחר הגיבול נותנין בו שיער כדי לתקנו:

שהגיעו לפירקן ולא הגיעו.

פירוש בסמון לפירקן שקרצות להנשא ועושות כדי ליפות וללגן עצמן כדאמרינן בפרק אע"פ (כתובות דף טו:): הרואה לגבן את בתו ישקנה חלב ויחלינה אפרוחין סמוך לפירקה: (ש"ך לקמן פא):

למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש.
ל"אע"ג דאשכחן תרדוד שהוא גדול הרצה כדאמר בניזיר בפרק כ"ג (דף נ:): גבי מלא תרדוד רקצ כמה שיעורו חזקיה אמר מלא פיסת יד ור' יוחנן אמר מלא חפניו התם ודאי מיירי בתרדוד גדול כדמתן במסכת כלים נפ' י"ו (משנה יג) שאמר מידה גסה מלא תרדוד רקצ כמלא תרדוד גדול של רופאים אבל הכא להולאת שנת מידי דחשיב צעינן ומרדוד קטן חשוב הוא הרצה (א"ג) א חפ סלקא דעמך שהוא חפ גל שהוא גדול ומשני בחפי פותמת שהן קטנים:
חסי

המוציא יין פרק שמיני שבת

שיער, יפה לטיט: ה"ג טיט כדי לעשות פי כור של זורפי זהב: **אזעב** קטנה, דרכן לסוד את כל הגוף להאדים: **שהגיעו לפרקן ולא הגיעו**, שהגיעו שמי שערות מושחות: **אנפיקנון**, דמתן במנחות ומתביישות בדצר: **טופלות**.

ת"ר פ^(א) המוציא שיער כדי לגבֵּל בו את הטיט ט^(ב) [מיט] לעשות פי כור של צורפי זהב: סיד כדי לסוד: תנא כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות אומר רב יהודה אומר רב א בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו [לשנים] בנות עניים מופלות אותן בסיד בנות עשירים מופלות אותן בסולת בנות מלכים מופלות אותן בשמן המור שנאמר ויששה חרשים בשמן המור ג מאי שמן המור רב הונא בר חייא אמר ט סטבת רב ירמיה בר אבא אומר שמן זית שלא הביאה שליש תניא רבי יהודה אומר אנפיקנון שמן זית שלא הביאה שליש ולמה סכין אותו שמשיך את השיער ומערין הבשר ו רב ביבי הוא ליה ברתא מפלה אבר אבר שקל בה ד' מאות זוזי הוה ההוא נכרי בשבבותיה הוויא ליה ברתא מפלה בחד זימנא ומתה אומר קמל ז רב ביבי לברתי אמר רב נחמן רב ביבי דשתי שיכרא בעיין בנתיה מפלא אנן דלא שתנין שיכרא לא בעיין בנתן מפלא: ר' יהודה אומר כדי לסוד כלכול: מאי כלכול ומאי אנדיפי ח אומר רב צידעא ובת צידעא למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש ט הא קי"ל דשיעורא דרבנן נפיש

וזמא מדרבנן ונפיש מדרבי נחמיה מיתיבי א ר' נראין דברי רבי יהודה בחבוט ודברי רבי נחמיה בביצת ב הסיד ואי ס"ד צידעא ובת צידעא אידי ואידי חבוט אלא אומר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי אאנדיפא מתקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אנפרות אלא אומר רב כהנא שנתות כרתנן ג שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש ואיבעית אימא מאי אנדיפא אפותא וכי הא דההוא בר גליל [דאיקלע לבבל] דאמרו ליה קום דרוש לנו במעשה מרכבה ה אומר להו אדרוש לבו כדדרש רבי נחמיה לחבריה ונפקא ערעיתא מן כותל ומחתיה באנדיפי ומית ואמרו ליה מן דיליה דא ליה: **במתני'** אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים יכחותם האיגרות ו זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכ"א יכדי לזבל כרישא ז חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד ח קנה כדי לעשות קולמוס ואם היה עבה או מרוסם כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס: **גב'** על מלא כף סיד תנא כדי ליתן על פי כף של סיידין מאן תנא דחול מעלי ליה לסיד אומר רב חסדא רבי יהודה היא ט דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אא"כ עירב בו תבן או חול ר"י אומר תבן מותר חול אסור מפני שהוא טרכסיד רבא אמר אפילו תימא רבנן קילקולו זהו תיקונו: קנה כדי לעשות קולמוס: יתנא ק קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו בעי רב אשי קשר העליון או קשר התחתון תיקו: ואם היה עבה כו': תנא טרופה בשמן ונתונה באילפס אומר ליה מר בריה דרבינא לבריה מי שמיע לך ביצה קלה מאי היא אומר ליה ביעתא ק דצילצלא מאי טעמא משום דזוטרא אימא דציפרתא אישתיק אומר ליה מידי שמיע לך בהא ק [אמר ליה הכין] אומר רב ששת ביצת תרנגולת ק ומאי קרו לה ביצה קלה שיערו חכמים אין לך ביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת ומאי שנא כל שיעורי שבת כגרוגרת והכא כביצה אומר ליה הכי אומר רב נחמן יכגרוגרת מביצה קלה:
מתני'

וחותמין אותם: **כחוסם האיגרום**. שחותמין אותם שלא יקרב איש בהן אלא מי שנשתלחו לו ושיעורא דרבנן זוטרי: **כרישא**. קפלות ושיעוריה זוטרי משל כרוב: **על מלא כף סיד**. בגמרא מפרש כף של סיידין טרוא"ל בלש"י: **מרוסם**. סדוק סדקין הרצה כמו והכזה הכית הגדול רסיסים (עמון ו:): **צינא קלה**. בגמרא מפרש לה: **גב'** לא יסוד אדם אם צינא כסיד. לאחר חורבן משום אצילות של ירושלים: **סבן או חול**. שלא יהא לבן כל כרכו: **ערססיד**. סיד חזק ומתקשה יותר משאס לא עירב בו: **קילקולו וכו' סיקונו**. דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו לא היה מישתמר הלכך ע"כ הא דקשיא ליה מעליומא היא לגביה ומשערין ציה. ורבותי מפרשין קילקולו לזבן זה תיקונו לענין חזק ולא היטירי לו דקילקולו וזה מקונו שמעם דשם הקלקול מתקנו ולהאי לישנא אין שם הקלקול מתקנו ולמה הוזכר קילקול כלן הכי היו [ליה] לתרואי נהי דאשמורי משחיר אחזקי מחזיק: **קשר עליון**. של אמצע היד או קשר תחתון של אמצע האזבע: **טרופה בשמן**. שממחרת לבשלה: **דצילנלסא**. עוף קטן: **כל שיעורי שבת**. בזולכין וכל הולאתן וקצירתן וטחינתן כגרוגרת: **כגרוגרת**. מביצת תרנגולת שהיא ממחרת לבשל ולא כביצה שלימה שעורי:

גלילאא דאמר להו משום חבריה דנפקת ערעיתיה, והיא הצירעה ממיני בבורים, ומחיתיה עד אנדיפיה. וקרו עליה מן דיליה דא ליה, משלו זאת לוא. (ג"א: כלומר מידו היתה זאת לו למה משים עצמו לדרוש במרכבה). מאן תנא דחול מעלי **לסיד**, אומר רב חסדא ר' יהודה. וברייאיה בסוף גמרא דחזקת הבתים לענין אבל שעל בית המקדש, דקאמר ר' יהודה אם עירב חול בסיד הוא טרכסיד ואסור, וקסבר דהא מתניתין חול גס כדי ליתן על מלא כף סיד, ר' יהודה היא. רב **פפא** אומר אפילו תימא **ובנן**, קלקולו זהו תיקונו. אית ביה ב' פירושים חד לענין שפריה דסיד [קיימא] האי ברייתא, לאו לענין שרירותיה, וקסברי רבנן דסיד שיערה בו חול, אע"פ שהוא מתחזק מן חלק יופיו ומותר בגולה. והכא משום [שרירותיה] קאמרי חול גס כדי ליתן על מלא כף סיד.
ופירוש שני כיון דלא שרי למיסד ביה בגולה עד שיערב בו חול הוה ליה קילקולא דאק מקלקל הוא התקון, הילכך משערין חול גס כדי ליתן על מלוא כף סיד דחשיב ליה כדי שיהא מותר לסוד בו.
וצעלא, עוף ממין התורים, ובלשון חכמים דיציפי, קורין אותה אלפאתיה.

מסורת הש"ס

(א) [מוספת' פיטין, ט] (לעיל ע"ח, ע"ט).
א) פסחים מג. מ"ר ט: ד) נפסחים שם ע"ש ובמ"ק ע"ש] מנחות פו. מגילה יג. ע"ש, ט) פי' שכן מנחםס [ערוך פי' מירא דכ"א, ו) [מ"ר ט: ע"ש], ו) נמלך רב ליחא במ"ק ט: וב"ל, ח) מיר ג, ט) [לעיל ע"א לקמן פא, י) [מוספתא פ"ט, ט] (גבי הערוך הגיר פירוש שהוא עד כלמי גיר וע"ש בערך גר י"ב, ט) מנחות פו: ד"ב פו:, ט) לעיל ע"ח. לקמן ז:, ט) לקמן פט:, ט) ד"ב ט: [מוספתא סוטה פט"ו] ט) [מוספת' פיטין, פ] (גבי ע"ש) דליתנלח ועי' ז"ב ע"ה, וסנהדרין ק. דרכה השאה כנעמחא דצילנלל וכו', ט) ר"ל, ט) ז"ל ל, ט) ג"א שיער, ט) [שבת פ"ב ה"ו (גמדרג' ט, א) ע"ש, ט) [במדרג' ט, א] והואיל את שעתוין, ר"ל, ט) ג"ל יקרא, ט) ג"י מהסע"א דכלן מחיל דטור בצ"ע חף ס"ד וכו',

תורה אור השלם

1 ובתע"ה תר נערה ונערה לבואו אל הנהלך אחשוורוש מקץ דיותל לה בדת הדשים שנים יעשר חדש כי כן ימלאו ימי מורדותיו ששה יחדשים בשמן המור וששה יחדשים בבקמים ובחמורדין דקשים:
אסתר ב יב

הגהות הב"ח

(א) גמ' במעשה מרכבה דריש להו ואמר לו:
ב) שם צילת מרגנולת ואמאי:

גלוין הש"ים

מתני' הוה תנא כדי ליתן, פי' לקמן דף 5 ע"א מוס' ד"ה צומ':

לעוי רש"י

ביטפלא"א, צער, רקה.
מטוני"ס [מטוני"ש].
גרישם.
אורייל"א, חומר, ט"ן.
טרואייל [טרואייל"א].
כף טיחיים.

רבינו הננאל (המשך)

זו, לאנדיפי אמר [ר'] יצחק דבי ר' אמר אנדיפא. מחקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אמפרות. אנדיפא זה אורמין (כו) [ובן] פתרגות שאל ע"ו על דעתו ואין גורע בלשוננו אנדיפא. וימ"ם בטל הפתרון הזה. אלא אומר רב כהנא מאי אנדיפי שנתות שהוא משים טמינן בכלים למרות, ומכריז בתוכן בפיצת הגיר רושם האידי יטפיהן בשל אפסידג כטה. (ג"א: אמר רב כהנא מאי אנדיפי שנתות שהיה מכיר בכלי המידות בביצת הגיר רושם. כלומר עד כאן חצי ויד עד כאן שליש ודכונינן שנתות היו בתוין. והן שיעור הוצאת הסיד לר' נחמיה. ולפוס הכין נקרא [דברי ר'] יהודה בחבוט, [לעשות כלכול] ודברי ר' נחמיה בביצת הגיר [לעשות כיוור]. ואי [בנית] אימא מאי אנדיפא דקאמר [ר'] יצחק דבי ר' אמר, אפותא, שהיא פתחת בלשון חכמים, מצח בלשון תורה, כההוא

דא אנדיפיה. ומוחיתיה עד אנדיפיה. וקרו עליה מן דיליה דא ליה, משלו זאת לוא. (ג"א: כלומר מידו היתה זאת לו למה משים עצמו לדרוש במרכבה). מאן תנא דחול מעלי **לסיד**, אומר רב חסדא ר' יהודה. וברייאיה בסוף גמרא דחזקת הבתים לענין אבל שעל בית המקדש, דקאמר ר' יהודה אם עירב חול בסיד הוא טרכסיד ואסור, וקסבר דהא מתניתין חול גס כדי ליתן על מלא כף סיד, ר' יהודה היא. רב **פפא** אומר אפילו תימא **ובנן**, קלקולו זהו תיקונו. אית ביה ב' פירושים חד לענין שפריה דסיד [קיימא] האי ברייתא, לאו לענין שרירותיה, וקסברי רבנן דסיד שיערה בו חול, אע"פ שהוא מתחזק מן חלק יופיו ומותר בגולה. והכא משום [שרירותיה] קאמרי חול גס כדי ליתן על מלא כף סיד.
ופירוש שני כיון דלא שרי למיסד ביה בגולה עד שיערב בו חול הוה ליה קילקולא דאק מקלקל הוא התקון, הילכך משערין חול גס כדי ליתן על מלוא כף סיד דחשיב ליה כדי שיהא מותר לסוד בו.
וצעלא, עוף ממין התורים, ובלשון חכמים דיציפי, קורין אותה אלפאתיה.

(א) ש"ן ערוך ערך אנדיפי.